

HUMANISTISCHE DOCUMENTATIEDIENST

OUDEGRACHT 152, UTRECHT

Uitgave van de Stichting Humanistisch Centrum Mens en Wereld

VERSCHIJNT PERIODIEK - ABONNEMENTSPRIJS fl. 3.- PER JAAR

Bij publicatie van gegevens, welke de Documentatiedienst uit andere bladen heeft overgenomen, dient de oorspronkelijke bron te worden vermeld. - Postgiro No. 304960 t.n.v. HUMANISTISCH VERBOND te UTRECHT - Telefoon 030-10163

APRIL 1957

6e Jaargang, Nr. 3.

I N H O U D S O P G A V E.

I. HUMANISTISCH NIEUWS.

HUMANISTISCH VERBOND.

a. Verslag congres	blz. 32
b. Raadsliedenconferentie	" 32

HUMANISTISCHE STICHTING SOCRATES.

Doel en werkzaamheden	" 33

HUMANITAS, VERENIGING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG.

a. Kaderconferentie Hoek van Holland	" 33
b. Weekend Gezinsvoogdij	" 33
c. Nieuwe afdeling	" 33
d. Reclassering	" 33
e. Gezinsverzorging	" 34
f. Congres	" 34
g. Subsidie wel en wee	" 34

HUMANISTISCHE JONGEREN GEMEENSCHAP.

a. Waarneming secretariaat	" 34
b. Nieuwe afdeling	" 34
c. Zomerkampen	" 34

STUDENTENVERENIGING OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG.

a. Lustrum Amsterdam	" 34
b. Voorjaarsconferentie	" 34

HUMANISTISCH THUISFRONT.

Mededelingen betreffende verhoging Rijkssubsidie en mogelijkheid garantielening	" 35

HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP IN DE PARTIJ VAN DE ARBEID.

Gemengd nieuws	" 35

HUMANISTISCH CENTRUM MENS EN WERELD.

a. Verslag conferentie in Amsterdam	" 35/36/
37
b. Jaarverslag	" 37

RADIOLEZINGEN IN APRIL EN MEI.

Blz. 37

HUMANISTISCHE LITERATUUR IN NEDERLAND.

" 37

INTERNATIONALE LITERATUURLIJST.

" 37/38

II. VAN ALLE KANTEN.

Het congres van het Humanistisch Verbond in de Pers.

Verslag Nieuwe Rotterdamse Courant dd.15-4-1957

" 38/39/40

Verslag Het Centrum dd. 17-4-1957

" 43

De kwestie Gemeenschapshuis te Zandvoort.

Haarlems Dagblad en Zandvoortse Courant

" 40/41/42

Een forum van Hervormden en Humanisten te Meppel.

Meppeler Courant dd. 22-3-1957

" 42/43

=====

HUMANISTISCH NIEUWS.

HUMANISTISCH VERBOND.

Jaarvergadering 1957.

Op 13 en 14 april hield het Humanistisch Verbond in Amsterdam zijn jaarvergadering. 140 afgevaardigden van 67 gemeenschappen namen er aan deel.

Het was een rustig congres. Grote veranderingen of ingrijpende principiële beslissingen waren niet aan de orde.

Zo kwam er eens wat tijd vrij, om op verschillende kwesties nog eens wat dieper in te gaan. Het Hoofdbestuur had de gelegenheid het congres uitvoerig in te lichten over allerlei kwesties, die op andere congressen wegens tijdsgebrek meestal niet meer aan de orde konden komen. Na de bewogen congressen, welke het Verbond in de korte tijd van zijn bestaan heeft gekend en die noodzakelijk zijn bij een beweging welke haar grondslagen nog moet leggen, was dit congres er een van rust en bezinning. "Het Humanistisch Verbond is de eerste jaren van spectaculaire opkomst en opzienbarende successen voorbij. Het moet zich thans consolideren als humanistische gemeenschap en zijn bestaansrecht bewijzen", zei de voorzitter dan ook in zijn openingsrede.

De jaarverslagen van Secretaris en Penningmeester werden onveranderd goedgekeurd, evenals de begroting voor 1957.

Zondagmorgen hield de 2e voorzitter, Dr. J.C. Brandt Corstius een door velen met grote belangstelling aangehoorde inleiding over de Openbare School, waarop een levendige discussie volgde.

Wij verwijzen U voor een uitvoerig verslag van de rede, zowel van de Voorzitter als van de 2e Voorzitter, naar de rubriek "Van alle Kanten", waarin is opgenomen het verslag, dat de Nieuwe Rotterdamse Courant van het congres gaf.

Het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond is thans als volgt samengesteld:

Dr. J.P. van Praag	Voorburg	voorzitter
Mr. Dr. H.J. Roethof	Den Haag	ondervoorzitter
B.J. Max	Amersfoort	alg. secretaris
Th.W. Polet	Soestdijk	org. secretaris
W.C. Koppenberg	Hengelo-0	penningmeester
Dr. H. Bongers	Arnhem	redacteur
J. Bijleveld	Heemstede	
W. Coenders	Deventer	
Dr. A.L. Constandse	Haarlem	
Th.M. van Erp	Den Haag	
Mevrouw D. Heroma-Meilink	Amsterdam	
Dr. Kwee Swan Liat	Oegstgeest	
Dr. E. Nordlohne	Amsterdam	
Dr. D.H. Prins	Den Haag	
Dr. G. Stellinga	Groningen	
Prof. Dr. G. Stuiveling	Hilversum	
Mevrouw A.C. Terpstra-Heinrich	Amsterdam	
Mevrouw A. Treurniet-Wiersma	Den Haag	
Prof. Dr. L.G. van der Wal	Delft	
Mr. H.B.J. Waslander	Amsterdam	

Raadsliedenconferentie.

Op 27 en 28 april werd op De Ark te Nunspeet een Raadsliedenconferentie gehouden.

Drs. H. van Wieringen hield op zaterdag een inleiding over "De bioscoop als maatschappelijk Instituut"; zondag behandelde P.A. Pols het onderwerp: "Beroepsgeheim".

De conferentie stond onder leiding van D.Th.F. d'Angremont.

HUMANISTISCHE STICHTING SOCRATES.

In het vorige nummer kondigden wij al aan dat op 18 en 19 mei de Stichting Socrates een conferentie houdt in de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort over dezelfde onderwerpen, die ook in Londen op het grote congres van de I.H.E.U. aan de orde zullen komen.

In verband daarmee geven wij voor hen, die nog niet op de hoogte zijn, nog eens antwoord op de vraag: Wat is eigenlijk die Stichting Socrates?

Deze Stichting is eigenlijk het studiecentrum van het Humanistisch Verbond. Zij is echter een afzonderlijke organisatie.

Tot de werkzaamheden van de Stichting behoort o.a. het organiseren van Landdagen (welke sinds 1952 zijn gehouden) en van de Zomerschool (welke sinds 1951 vast eenmaal per jaar heeft gefunctioneerd).

Socrates geeft een driemaandelijks tijdschrift uit, "Rekenschap" genaamd, waarvan de uitgave in 1954 begonnen is.

Verder onderhoudt Socrates aan de Technische Hogeschool te Delft een leerstoel in de Wijsbegeerte, in het bijzonder met betrekking tot de humanistische levens- en wereldbeschouwing. Deze leerstoel wordt thans ingenomen door Prof. Dr. L.G. van der Wal.

Tenslotte stimuleert Socrates het totstandkomen van plaatselijke en regionale studiegroepen.

-o-

HUMANITAS, VERENIGING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG.

Kader-conferentie te Hoek van Holland

Op 16 en 17 maart werd in het Reitsmahuis te Hoek van Holland een Kader-conferentie gehouden, waar Ds. J.H. Warners zaterdagavond een inleiding hield over het moderne gevangeniswezen en de Heer Beuke, directeur van het Kinderhuis van Humanitas, "Ellinchem", zondag over dat kinderhuis.

Week-end Gezinsvoogdij.

Op 30 en 31 maart is in de Waayenberg te Epe het eerste week-end van de landelijke sub-sectie gezinsvoogdij gehouden voor het N.O.gedeelte van Nederland. In hoofdzaak werden organisatorische zaken behandeld, teneinde deze tak van maatschappelijk werk zo efficiënt mogelijk te doen werken. Een goede samenwerking met de overheid naast onze organisatie, nl. uitvoering van het werk met arrondissement als eenheid.

Op 1 en 2 juni zullen de overige afdelingen van Humanitas met hetzelfde doel bijeenkomen in Amersfoort.

Nieuwe afdeling.

Het correspondentschap Enkhuizen werd een afdeling en in Delfzijl en Zutphen werden correspondentschappen van Humanitas gevestigd.

Reclassering.

Op zaterdag 27 april werd te Zwolle een landelijke bijeenkomst voor sectie-leiders der afdelingen voor Reclassering gehouden. De bedoeling was om op deze bijeenkomst een onderwerp aan de orde te stellen, dat wat moeilijk in een korte zin kan worden uitgedrukt. Wij hebben ons namelijk afgevraagd of de reclassering in ons land naast haar voorlichtende arbeid aan de Rechtbank en het toezichtwerk niet ook een taak naar buiten, in de maatschappij heeft, waar nog vele belemmeringen bestaan die het reclassenten moeilijk maken om weer volledig te worden aanvaard. Het bedrijfsleven blijkt over het algemeen steeds zeer angstvallig om reclassenten op te nemen, terwijl het verenigingsleven veelal ook niet bijster geschikt is om hen steun te verlenen. Weliswaar is de nieuwe wet "Verklaring omtrent het Gedrag" een belangrijke stap in de goede richting, maar in de praktijk blijven nog vele barrières bestaan. Wat hieraan te doen? Inleiders waren de heren Mr. F. de Groot, directeur van de jeugdgevangenis te Zutphen en J.E. Verwoerd, secretaris van de daaraan verbonden Reclasseringscommissie.

Op 18 mei zal een dergelijke bijeenkomst worden gehouden voor andere afdelingen in Utrecht.

Gezinsverzorging.

De sectie gezinsverzorging van Humanitas houdt op 15 en 16 juni a.s. een studie-weekend voor gezinsverzorgsters en leidsters op de Pietersberg in Oosterbeek.

Congres.

Het congres van Humanitas in 1957 zal worden gehouden te Utrecht in het Gebouw van Kunsten en Wetenschappen op 26 en 27 oktober. Een bezoek aan het Erasmushuis staat op 't programma.

Subsidie wel en wee.

De Eindhovense Gemeenteraad wees wederom een subsidie-verzoek van Humanitas ten behoeve van het algemeen maatschappelijk werk af.

-o-

HUMANISTISCHE JONGEREN GEMEENSCHAP.

De H.J.G., juist bekomen van haar jaarvergadering, is al weer druk bezig met de voorbereiding van haar Pinksterkamp, dat dit jaar zal worden gehouden te Wapenveld, in huize "Het Klooster".

Op het programma staat o.m. een inleiding over "Geweld contra Geweldloosheid".

-o-

HUMANISTISCHE JEUGDBEWEGING.

Waarneming secretariaat.

Wegens overbelasting van de tegenwoordige secretaris wordt het secretariaat van de H.J.B. waargenomen door Walther Lebbing, Prins Mauritssingel 50-b, Rotterdam.

Nieuwe afdeling.

De afdeling Den Haag Oost is opgericht met 21 nieuwe leden.

Zomerkampen.

De plaatsen waar de Zomerkampen zullen worden gehouden zijn thans bekend. Van 13 tot 20 juli en van 20 tot 27 juli te Zelhem bij Ruurlo. Van 17 tot 24 augustus te Sint Maartens Zee bij Petten.

-o-

STUDENTEN VERENIGING OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG.

De S.V.H.G. meldt ons:

Lustrum Amsterdam.

In de S.V.H.G. heeft de 2e afdeling in ancienniteit, Amsterdam, zojuist haar tweede lustrum gevierd. Dit op bij die afdeling passende informele wijze. Het piéce de résistance werd wel uitgemaakt door de gretig beluisterde rede van Prof. Dr.H.M.J. Oldewelt. - Volgde een geslaagde opvoering van een één-acter van Shaw door een groepje Amsterdamse tonelisten, waarna de viering werd voortgezet met een bal dat aan informaliteit niets te wensen overliet.

Voorjaarsconferentie.

De landelijke S.V.H.G. hield op 13 en 14 april weer haar traditionele voorjaarsconferentie. Lezingen werden gehouden over "Ter Braak en Du Perron", een litterair onderwerp, waarmee in de afgelopen winter de afdelingen zich reeds bezig gehouden hebben. Nog steeds blijken de figuren Ter Braak en Du Perron van een zodanig formaat, en voor deze tijd nog zozeer van belang, dat hen te kennen als een voorwaarde wordt gevoeld.

-o-

HUMANISTISCH THUISFRONT.

De Minister van Defensie heeft toegezegd een verhoging van het subsidie ten bate van het vormingswerk onder de militairen voor 1958 van f. 8.500.-- tot f. 25.000.-- te zullen overwegen, zulks in verband met het feit, dat het maximum aantal toegestane deelnemers aan dit vormingswerk zal worden verhoogd van 300 tot 1.000.

Tevens heeft de minister medegedeeld in beginsel bereid te zijn een garantielening te bevorderen tot een maximum van f. 200.000 ten behoeve van de bouw van nieuwe tehuizen. Het Thuisfront moet dan minstens 40% van de bouwkosten plus de inrichtingskosten zelf voldoen.

-o-

HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP IN DE PARTIJ VAN DE ARBEID.

De H.W.G. meldt ons:

De discussie over het godsdienstonderwijs op de openbare lagere school gaat ook in de afdelingen nog steeds door.

Leiden en Groningen hadden dit onderwerp op hun agenda staan en in Amersfoort bespraken de drie werkgemeenschappen "Onderwijs en Verzuiling".

De verzuiling in ons volksleven is een probleem, dat terecht de belangstelling vraagt. Hierover sprak Ds. G.K. Wiersma in Enschede en in Groningen staken de drie werkgemeenschappen er ook de hoofden over bij elkaar.

Leiden doet het binnenkort op dezelfde manier, om over "Verzuiling en Werkgemeenschappen" van gedachten te wisselen.

Verder werden ons bijeenkomsten gemeld uit Badhoevedorp ("Praktisch humanisme"), uit Haarlem ("Gezinspolitiek"), uit Woerden ("Rassendiscriminatie") en uit Zwolle ("Humanisme en socialisme").

Hiermede is dan het vergaderseizoen vrijwel afgelopen.

Resumerende, mogen wij concluderen, dat de Humanistische Werkgemeenschap zich over de gehele linie op loffelijke wijze met de talrijke levensbeschouwelijke problemen heeft beziggehouden.

-o-

HUMANISTISCH CENTRUM MENS EN WERELD.

De bijeenkomst van het Humanistisch Centrum op 16 maart j.l., welke wij in het vorige nummer aankondigden, heeft plaats gehad en had een zeer succesvol verloop.

Een verslag van de lezingen der beide inleiders laten wij hieronder volgen:

Prof. Dr. T.T. ten Have vestigt speciaal de aandacht op de plaats en de activiteiten van het HISO.

Volgens hem bevindt het werk van het HISO zich nog in het stadium van terreinverkenning en pioniersactiviteit, hetgeen verschillende oorzaken heeft. Enerzijds wordt het sociaal onderzoek nog te veel als een luxe gezien en realiseert men zich nog niet ten volle de waarde die dit onderzoek voor de samenleving kan hebben. Anderzijds is ook doordat het HISO zich nog geen eigen kracht kan permitteren, nog weinig ruchtbaarheid gegeven aan zijn werk.

In het kort ziet de inleider dan de ontstaansgeschiedenis van het HISO onder de ogen en vestigt er de aandacht op dat vooral de Overheid na de stichting van de eerste levensbeschouwelijke instituten voor sociaal onderzoek sterk heeft aangedrongen op stichting van andere, opdat alle stromingen van onze Nederlandse samenleving bij de bepaling van het toekomstige sociale beleid gekend kunnen worden.

Daardoor kwam de humanistische beweging, die tegen de verzuiling is, ervoor te staan eigenlijk mee te werken aan een verdergaande verzuiling van het sociaal onderzoek. Omdat wij echter anders buiten dit sociale beleidsberaad zouden staan, is besloten tot oprichting van het HISO omstreeks einde 1954. Op het ogenblik bestaan vier levensbeschouwelijke instituten op dit gebied, en wel een hervormd, een katholiek, een gereformeerd en een humanistisch instituut. Bovendien bestaat dan als algemeen instituut het ISONEVO, waarin de genoemde vier instellingen en de universitaire instituten vertegenwoordigd zijn.

Het HISO is dus in het ISONEVO vertegenwoordigd en voorts in de Wetenschappelijke Advies Commissie van de Minister van Maatschappelijk Werk. Het verleent medewerking aan een werkgroep, die zich bezighoudt met het beleid bij het onderzoek van de Stichting Noord-Holland voor Maatschappelijk Werk in het IJ-mond gebied, aan de voorbereiding van een onderzoek naar het bejaarden-vraagstuk in Amsterdam, terwijl het betrokken is geweest bij de opstelling van een nota voor de regering over de Nederlandse probleem-gebieden.

Buiten deze werkzaamheden, die zich bewegen over de grenzen van de eigen kring, is het HISO bezig met twee onderzoeken voor de eigen organisaties. Zo vindt een onderzoek plaats waarbij het de bedoeling is de leden van de gemeenschappen zelf te scholen in onderzoeken in eigen groep, een z.g. community self-survey. Daarnaast is een project in hoe-verre wangedrag van kinderen door preventieve maatregelen te voorkomen was geweest, welk project vrijwel afgesloten is en dan vermoedelijk als publicatie zal verschijnen. In voorbereiding is een taakanalyse voor een geestelijk raadsman in de gevangenissen. Daarnaast is gewerkt aan de opzet van een groot onderzoek naar de achtergronden van de buitenkerkelijkheid, waarover de voorzitter al heeft gesproken.

Dat zou een onderzoek binnen de eigen kring geworden zijn, dat zich echter had uitgestrekt buiten die kring en daardoor naast een specifiek belang van ons een groter belang tegelijk gediend had kunnen hebben.

Als tweede inleider belicht daarop E.V.W. Vercrujisse, soc.drs., het nut van het sociaal onderzoek voor de humanistische organisaties, gezien van de sociologische kant.

Zodra in groepen, zowel formele als informele, alle personen niet meer onderling verwisselbaar zijn, omdat een deel b.v. het bestuur uitmaakt, is er sprake van, wat de sociologie noemt, een sociale vorm.

De verschillende relaties binnen zo'n groep zijn dan van belang voor de groepsleden en kunnen door middel van de sociologie en de sociale-psychologie onderzocht worden. Een dergelijk onderzoek kan niet constaterend zijn, maar men moet werkelijk binnen de groep zelf gaan onderzoeken, b.v. door middel van het interview. Het is een ervaringsfeit dat bepaalde beroepen binnen de humanistische beweging sterker vertegenwoordigd zijn dan in het gehele volk en andere minder. Een onderzoek naar het waarom daarvan, brengt ons in aanraking met de z.g. sociale hiërarchie, die naar objectieve en subjectieve norm varieert.

Ook bij de z.g. community development en bij de leiding en regulering van sociale veranderingen (welk laatste onderwerp al veel aandacht krijgt van humanisten) kan de sociologie hulp bieden aan de organisaties om het inzicht in situaties te geven, dat bepalend zal zijn voor de door hen te ondernemen sociale actie. In dit verband noemt de inleider de volgende vragen, waarop de sociologie een antwoord kan helpen vinden: Welke groepen zijn er in de samenleving, welke structuur hebben deze en hoe kunnen de organisaties het contact met hen vinden, hetgeen betekent : welke mentaliteit hebben de leden van deze groepen?

Deze laatste vraagstelling raakt ook het terrein van de sociale-psychologie, die, aldus de inleider, toch steeds hand in hand met de sociologie zal moeten gaan om de gewenste resultaten te brengen. Heeft men een antwoord op deze vragen gevonden, dan kan men zijn actie gaan richten en dus sociale planning bedrijven.

Na een korte pauze leidt Prof. ten Have hetzelfde onderwerp in van de sociaal-psychologische en sociaal-pedagogische kant benaderd. De sociale psychologie benadert het veld van actie van de zijde van de mens. In dit verband interesseert ons niet de gehele persoonlijkheidsstructuur, maar de persoon alleen als humanist.

Zijn innerlijke beweegredenen in die hoedanigheid zullen dan het onderwerp van ons onderzoek worden. Waarom is hij lid geworden? Wat verwacht hij van de organisatie, waarvan hij lid werd, welke functie vervult hij daar en welke kan hij het beste vervullen? Uiteraard helpt de sociologie ons bij dit onderzoek, omdat het duidelijk is dat in elke streek of stad de samenstelling van de bevolking en daarmee ook van de groep der buitenkerkelijken en die der humanisten anders zal zijn, hetgeen de inleider adstrueert aan een voorbeeld van de oostelijke eilanden in Amsterdam, waar de bevolking voor 85% buitenkerkelijk is en de zondagse kerkgangers als buiten de groep staand beschouwt.

De sociale pedagogiek krijgt naar de mening van Prof. ten Have al relatief veel aandacht van onze organisaties, waarbij hij o.m. denkt aan de moderne methodiek van het maatschappelijk werk. Op dit gebied heeft Humanitas z.i. een voorsprong op het Humanistisch Verbond, omdat het kan beschikken over modern opgeleide krachten tegenover veel vrijwillig werk bij het Verbond.

Jaarverslag.

Verschenen is het jaarverslag 1956 van de Stichting Mens en Wereld. Het verslag geeft een overzicht van de werkzaamheden van de verschillende instituten, welke onder auspiciën van de Stichting werken. Deze zijn: Het Humanistisch Instituut voor Sociaal Onderzoek H.I.S.O. Pers- en Documentatiedienst. Emigratie-commissie, welke o.m. werkt in het verband van de Algemene Emigratie Centrale.

-0-

RADIOLEZINGEN IN APRIL EN MEI.

14 april :	Dr. J.P. van Praag	over:	"Niet zonder U".
22 april :	Dr.J.C. Brandt Corstius	over:	"Wonder en is geen wonder".
28 april :	H.A. Polak-Schwarz	over:	"Oud worden en gelukkig zijn?"
5 mei :	Dr.J.P. van Praag	over:	"Onruststokers met een gerust ^{weten} "
12 mei :	Dr.V.W.D. Schenk	over:	"De soldateske vrouw".
19 mei :	Dr.J.C. Brandt Corstius	over:	"Alleen maar goed leven".
26 mei :	P.C.J. Reyne	over:	"Pablo Picasso, de schilder van onze tijd".

-0-

HUMANISTISCHE LITERATUUR IN NEDERLAND.

Verschenen is het eerste nummer van de vierde jaargang van "Rekenschap". Inhoud:

J. In 't Veld	In memoriam Prof. R. Kranenburg,
H.B.J. Waslander	Humanisme als grondslag voor politieke keuze,
W.A. Braasem	Arthur Schnitzler, dichter van weemoed en ontgoocheling,
H.J. Roethof	De internationale positie van Nederlands Nieuw Guinea,
J.P. van Praag	In alle ernst.

-0-

INTERNATIONALE LITERATUURLIJST.

THE HUMANIST.

1957 Nr.2

" " 2

H.J. Muller

Man's Place in Living Nature.

Charles Francis Potter

The Qumrân Community.

HUMANIST WORLD DIGEST.

Febr. 1957

Dr. Harold Scott

The A B C of Religious Humanism.

THE ETHICAL OUTLOOK.

March-April 1957

M. Roshwald

Education for International Understanding.

NEWS AND NOTES.

March 1957

Dr. Alex Comfort

How bad are Britain's Morals?

April 1957

The Case for Humanism or can Science make us food?

THE MONTHLY RECORD.

March 1957

Walter Eckstein

Ethical Philosophy.

THE RADICAL HUMANIST

Nrs. 3 and 4

Anon

Our Test.

DIE FREIRELIGIÖSE GEMEINDE.

März 1957

Dr. Bonness

Unsterblichkeitsgedanken Goethe's.

FREIDENKER.

März 1957

Ommkrön

Caux und seine moralische Offensive.

" "

Seehof, Höellsteni, Lörrach

April 1957

Baruch de Spinoza.

Baruch de Spinoza (Fortsetzung).

" "

Polybros

Hinweis auf Balzac.

BULLETIN D' INFORMATION
INTERNATIONALE.

1er trimestre 1957

R. Michel

Voyage culturel en Chine.

L' ACTION LAÏQUE.

M. Costeil

Retour de Chine.

-0-

De Vrijdenker van 13 april 1957 is begonnen met een serie artikelen over de drie bekroonde opstellen in de prijsvraag van "The Humanist" voor het beste artikel over moraal zonder godsdienst.

De tweede prijswinnaar was de Nederlander J. Goudsblom.

=====

VAN ALLE KANTEN.

Het congres van het Humanistisch Verbond werd, voorzover wij konden nagaan, door 19 dagbladen min of meer uitvoerig vermeld. Het meest volledige verslag troffen wij aan in de Nieuwe Rotterdamse Courant van 15 april j.l.

Wij nemen dit verslag hieronder voor U over:

Discriminatie van humanisten blijft nog voortduren.

Het Humanistisch Verbond is de eerste jaren van spectaculaire opkomst en opzienbarende successen voorbij. Het moet zich consolideren als humanistische gemeenschap en zijn bestaansrecht bewijzen. Juist nu moet dit humanisme waar maken, dat het wortel kan schieten in de buitenkerkelijke wereld, dat het zijn werkzaamheden kan vervullen en in staat is zijn ideeënwereld te verdiepen. Wat tot nog toe geschiedde was het veroveren van onze plaats in de samenleving; thans gaat het er om de volle aandacht te richten op de eigen taak.

Dit verklaarde zaterdagmiddag de voorzitter van het Humanistisch Verbond, dr. J.P. van Praag, bij gelegenheid van het elfde jaarlijkse congres van deze organisatie.

Een positieve taak.

Dr. van Praag knoopte aan zijn inleidende beschouwing onmiddellijk de opmerking vast, dat de strijd om de eigen plaats onder de zon voor de humanisten nog geenszins volstreden is. Nog altijd wordt het humanisme als geestelijke stroming in onze samenleving niet ten volle erkend. Ook onlangs kwam men in het parlement weer aandragen met de afgesloten formule, dat humanisme en godsdienst niet gelijkwaardig zijn. De humanist is het daar volkomen mee eens. Hij vraagt zich echter af of het juist is met behulp van de overheidsmacht de humanisten het recht te onthouden zich naar geweten dienstbaar te maken aan de buitenkerkelijken, die daarvan zijn gediend, zoals bijvoorbeeld in het leger nog steeds het geval is. Men verwerpt niet geheel ten onrechte de stelling, dat de overheid in geestelijke zaken neutraal zou kunnen zijn. Maar daaruit volgt nog niet vanzelf, dat humanisten in Nederland geen volwaardige staatsburgers zijn. Die gedachte zal ook in de toekomst van de zijde van het Humanistisch Verbond krachtige bestrijding ondervinden.

De voorzitter van het Humanistisch Verbond sneed in zijn openingsrede ook het delicate vraagstuk van de toenemende verzuiling van onze samenleving aan en vroeg zich af, of de kritiek van sommigen juist was, dat het Verbond aan de voortschrijdende isolering van de verschillende volksgroepen meewerkt. Uiteraard werd deze vraag ontkennend beantwoord. De humanisten immers zijn mede wegens hun beduchtheid voor de verzuiling tegenstanders van humanistische politieke partijen, humanistische cultuurorganisaties, humanistische sportbeoefening e.d. Doch, zo vervolgde dr. van Praag, men dient wel goed te onderscheiden. Het is nog geen verzuiling als mensen zich op grond van hun levensovertuiging aaneensluiten om taken te vervullen, die direct uit die levensovertuiging voortvloeien.

Verzuiling treedt pas op, als men die levensovertuiging als grondslag gaat nemen voor de organisatie van allerlei maatschappelijke activiteiten, die evengoed door mensen met verschillend uitgangspunt te zamen verricht kunnen worden. Als men dit onderscheid uit het oog verliest, zou dit betekenen, dat men in de praktijk alleen de humanisten het recht zou ontzeggen zich gezamenlijk te bezinnen en gezamenlijk de taken aan te vatten, die daar rechtstreeks uit voortvloeien.

Eerder had dr. van Praag reeds enkele van deze taken genoemd. In de plaatselijke samenleving dienen de lacunes te worden opgespoord en opgevuld met de humanistische werkkraft. Een plaatselijke samenleving behoeft verenigingsgebouwen, gelegenheden voor jeugdwerk, allerlei schoolvormen, mogelijkheden op het gebied van ontwikkeling en cultuur, goede lectuurvoorziening, nieuwe vormen van vrijetijdsbesteding, gezondheidszorg e.d. En bij dit alles hebben de humanisten een taak om initiatieven te nemen en te bezien. Maar, zo besloot dr. Van Praag dit gedeelte van zijn betoog, wij mogen niet op dit alles ons humanistisch stempel drukken: onze plicht blijft de gemeenschap belangeloos te dienen en de samenhang te bevorderen. De voorzitter kondigde aan, dat het hoofdbestuur zich voorstelt binnenkort over deze dienende taak van het Humanistisch Verbond een nader advies uit te brengen.

Tijdens de discussie over het jaarverslag van de secretaris werd van verscheidene kanten beduchtheid uitgesproken over de toenemende verrooming van ons land en de vraag opgeworpen of het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond zich daartegen wel voldoende teweerstelt. Aangedrongen werd op meer strijdbaarheid. Sommigen hadden het gevoel, dat de kerken bewust te veel werden ontzien. Met name had het bevreemding verwekt, dat van de zijde van het Verbond geen stelling genomen was ter zake van de benoeming van een rooms-katholieke burgemeester in Den Haag.

Dr. Van Praag wees in zijn antwoord op het gecompliceerde karakter van het vraagstuk, dat zeer zeker geldt in het geval van de Haagse burgemeestersbenoeming. Men kan wel op meer strijdbaarheid aandringen, doch strijdbaarheid kan in verschillende vormen tot uitdrukking komen. Dr. Van Praag geloofde niet, dat in het algemeen met agressiviteit veel goeds kon worden bereikt; veeleer gaat het er om, niet zelden in persoonlijke gesprekken, de andersdenkende op rustige wijze, maar met behulp van vlijmscherpe argumenten van het humanistische goede recht te overtuigen. Dr. Van Praag wees er ook op, dat als men zijn gevoelens te veel de vrije loop laat, men licht tot verkeerde conclusies komt. Een der sprekers had gesuggereerd, dat de voorzichtige tactiek van het Verbond wellicht zou zijn toe te schrijven

ven aan vrees voor afbreuk van de "doorbraak" op het politieke terrein. Indien er echter één kwestie is, zo meende dr. Van Praag, waar het Humanistisch Verbond wel degelijk mee te maken heeft, is het de doorbraak. Dr. Van Praag wees er tenslotte op, dat ook in rooms-katholieke kring zelf veel verscheidenheid van mening bestond en dat dit een argument te meer was om langs de weg van overtuiging te trachten bepaalde voor het humanistische volksdeel bestaande grieven weg te nemen. Andere ter sprake gebrachte actuele kwesties waren het vraagstuk Nieuw-Guinea en het radiobeleid. Ter zake van Nieuw-Guinea verklaarde de voorzitter, dat er binnen het Verbond over dit moeilijke probleem vermoedelijk wel uiteenlopende meningen zouden bestaan. Niettemin zou men zich een humanistisch standpunt kunnen denken, aan de publicatie waarvan echter op dit ogenblik stellig geen dringende behoefte bestaat. Dr. Van Praag vroeg aan het slot van zijn betoog een duidelijk bescheid aan de A.V.R.O., of deze het met haar algemene karakter niet in overeenstemming acht ook het humanistische geluid in de ether te doen klinken.

De openbare school.

Op de zondagochtendbijeenkomst besprak dr. J.C. Brandt Corstius de idee van de openbare school. De belangstelling voor deze school beweegt zich in een stijgende lijn. Dit verheugt de humanist, die meent, dat het openbaar onderwijs in overeenstemming kan zijn met zijn kijk op het maatschappelijk leven. De openbare school is geen humanistische school, doch dient open te staan voor kinderen uit gezinnen van verschillende levensopvattingen. Het is met andere woorden geen school, die slechts voor de lauwen, de onverschilligen of zij, "die nergens aan doen", werd ingesteld. De openbare school, aldus dr. Brandt Corstius, kan verdwijnen, als zij, die er hun kinderen heensturen, geen idee hebben, waarom die school er is.

Het Humanistisch Verbond roept op dit terrein op tot bewustzijn, inspiratie en actieve belangstelling. De onderwijzers behoren zich rekenschap te geven van de grote betekenis van opvoeding en onderwijs in deze moderne tijd. Dr. Brandt Corstius sprak de hoop uit, dat anderen dan van humanistische overtuiging zich op soortgelijke wijze zouden bezinnen. De idee van de openbare school houdt het begrip algemene school in, toegankelijk voor alle rangen en standen. In geestelijk opzicht is het een school, open voor alle geestelijke milieus.

Vanwaar die voorkeur voor de openbare, algemene school?, zo vroeg de ondervoorzitter van het Humanistisch Verbond zich vervolgens af. Die voorkeur spruit er uit voort, dat de humanisten in de openbare school de praktijk zien van bepaalde essentiële levenswaarden: van menselijke verbondenheid en saamhorigheid. De confessionele school stelt boven de menselijke verbondenheid, de gebondenheid aan een bepaalde godsdienst. Hoe licht leidt zulks er niet toe, dat men van jongsaf de medemens als "de ander" leert zien, d.i. niet zelden als de "geestelijk mindere". In dit verband memoreerde spr. het bezoek van een predikant in het ziekenhuis aan een lid van het Humanistisch Verbond, die, nadat hij van dit lidmaatschap kennis kreeg, in alle oprechtheid de vraag stelde: "Hoe komt dat?" Tegenover een dergelijke betreurenswaardige ontwikkeling dient men van het begin af het kind te plaatsen met en naast anderen om gevoelens van verbondenheid en saamhorigheid te bevorderen. De openbare school is dus geenszins een neutrale school, maar bindt zich aan waarden van wederzijds begrip, eerbieding van de persoon, vrijheid van overtuiging en meningsuiting, gelijk deze in de geestelijke tradities van de Europese cultuur verankerd liggen.

Dr. Brandt Corstius betwistte, of deze saamhorigheid in verscheidenheid reeds voldoende in de praktijk van de huidige openbare school tot uitdrukking werd gebracht. Nog al te veel probeert men enerzijds immers op die school een christelijk stempel te drukken, terwijl er anderzijds een streven van sommigen is de openbare school welbewust neutraal te houden, onverschillig voor de waarden, die zij vertegenwoordigt. De ondervoorzitter van het Humanistisch Verbond zag in dit laatste een grote vijand in eigen boezem van de idee van de openbare school, in zijn uiteenzetting vertolkt.

De kwestie van het Gemeenschapshuis te Zandvoort.

Hierover deelden wij U in de vorige aflevering van dit blad al iets mee. De zaak is inmiddels op bevredigende wijze opgelost. Het Haarlems Dagblad van 27 maart j.l. gaf een verslag van de gemeenteraadszitting, welke

die oplossing bracht. U vindt in dit verslag ook een recapitulatie van de gehele kwestie, zodat wij U zonder verder commentaar daarnaar kunnen verwijzen.

De gemeenteraad van Zandvoort heeft in zijn vergadering van dinsdag-avond vele woorden besteed aan de opnemings van het Humanistisch Verbond, gemeenschap Zandvoort, in het bestuur van de stichting "Gemeenschapshuis Zandvoort". Het was te voorzien, dat bij de bespreking van dit punt ook de overigens niet ter zake doende - doelstellingen van het Verbond ter sprake zouden komen, en dit is dan ook geschied. Zelfs de opvatting van humanistische jongeren over kamperen kwamen in het geding, teneinde de afwijzing van de doelstellingen van het Humanistisch Verbond te verklaren. Aanleiding tot de besprekingen vormde een adres van de gemeenschap Zandvoort van het Verbond aan de raad, waarin deze werd gevraagd te verklaren, dat het Humanistisch Verbond in de stichting "Gemeenschapshuis Zandvoort" behoort te worden opgenomen.

Het Humanistisch Verbond is niet door het gemeentebestuur uitgenodigd voor deelname in het stichtingsbestuur van het Gemeenschapshuis. Het inmiddels gevormde stichtingsbestuur heeft geen enkel bezwaar tegen opnemings van het Verbond in dit college. Het bestuur achtte het echter niet op zijn weg liggen zelf een uitnodiging tot deelname aan het Verbond te richten, daar dit bestuur is gevormd uit afgevaardigden van door het gemeentebestuur uitgenodigde groeperingen. B. en W. meenden echter, dat de raad als antwoord op het adres van het Verbond kon volstaan met te constateren, dat het Humanistisch Verbond als deelnemer in het "Gemeenschapshuis Zandvoort" kan worden opgenomen.

Mevr. Moll(Arb.) schetste ter vergadering in het kort hetgeen aan het adres van het Verbond vooraf was gegaan. Zij verklaarde zich verheugd over de verdraagzaamheid, die het stichtingsbestuur heeft getoond en memoreerde, dat het Verbond een geestelijk tehuis wil zijn voor buitenkerkelijken. Naar haar mening diende de raad zich ervoor uit te spreken, dat het Verbond behoort te worden opgenomen in het stichtingsbestuur.

De Heer Lindeman(K.V.P.) maakte geen bezwaren tegen deelname van het Verbond aan het Gemeenschapshuis. Deze erkenning van het Verbond dient echter niet te worden gezien als een erkenning van de doelstellingen, die de aanhangers van deze levensbeschouwelijke richting nastreven. Ter verduidelijking van zijn afwijzend standpunt ten opzichte van deze doelstellingen bracht de Heer Lindeman de opvattingen van humanistische jongeren over gemengd-kamperen ter sprake.

"Het kamperen doet thans niet ter zake", aldus de Heer Tates(V.V.D.), die zich achter het standpunt van Mevr. Moll schaarde. De Heer Gosen(A.R.) noemde deze kwestie door het Humanistisch Verbond "opgeblazen". Men ziet het veel te zwaar; de waardigheid van het Verbond is heus niet aangetast, aldus spreker, die zich ook een krachtige tegenstander van de doelstellingen van het Verbond - naar zijn mening een "pseudo-religie" - noemde.

Ir. Van Kuyk(Arb.) betreurde het, dat de levensbeschouwelijke visie van het Humanistisch Verbond werd aangeroerd; deze staat toch los van de aan de orde zijnde plannen. Overigens stelde hij zich achter het standpunt van Mevrouw Moll. Ir. van Kuyk - en ook enige andere leden - waren er tegen, dat de mening van de voorzitter van de Zandvoortse Humanistische Gemeenschap in de besprekingen werd betrokken.

De voorzitter, burgemeester mr. H.M. van Fenema, zei dat van een opzettelijke passering van het Verbond geen sprake is geweest. Hij achtte de kwestie "nodeloos opgeblazen". Overigens moest de raad zich door het Verbond niet laten voorschrijven, hoe hij dient te handelen. "Deze zaak zit me hoog", reageerde mevrouw Moll op de woorden van de voorzitter. Zij noemde hetgeen de Heer Lindeman had gezegd "minderwaardig". Deze recipieerde, alleen te hebben bedoeld, zijn standpunt als rooms-katholiek toe te lichten.

Uiteindelijk werd gestemd over het voorstel van mevrouw Moll om zich ervoor uit te spreken, dat het Humanistisch Verbond in het stichtingsbestuur behoort te worden opgenomen. Dit voorstel werd met negen tegen zes stemmen aanvaard. Tegen stemde de fractie van de K.V.P., wethouder Van der Werff, de Heer L. van der Werff(Pl.Bel.) en de Heer Gosen(A.R.).

Op de verwijten aan zijn persoonlijk adres heeft de Voorzitter der Zandvoortse Gemeenschap van het Humanistisch Verbond nog gereageerd in een vergadering van het Verbond, waarvan de Zandvoortse Courant van 6 april het volgende verslag gaf(voorzover hier van belang).

De verklaring, die de Heer R. de Jong aan het begin van de avond aflegde, was een openlijk getuigen van de erkentelijkheid voor de door de Gemeenteraad in zijn vergadering van 26 maart j.l. genomen beslissing. Hiermede is - aldus de Heer de Jong - onze toetreding tot de Stichting Gemeenschapshuis Zandvoort" alsnog mogelijk geworden en tevens is voor eens en altijd uitgemaakt, dat het Humanistisch Verbond in Zandvoort een officieel erkende levensbeschouwelijke groepering is, die bij voorkomende gelegenheden niet mag worden gepasseerd. Ofschoon er in de Gemeenschap Zandvoort van het Humanistisch Verbond dus vreugde heerst over deze erkenning door de Raad, wilde de Heer R. de Jong toch nog even ingaan op twee verwijten, die tijdens de discussie in de gemeenteraad over dit onderwerp aan het adres van het Humanistisch Verbond zijn gericht. Er is gezegd, dat het Hum. Verbond deze kwestie heeft opgeblazen, onnodig opgeblazen. Dit achtte spr. onjuist, want de gedachte aan discriminatie was geenszins onredelijk, gezien de gang van zaken gedurende de laatste twee maanden.

Dit was voor het Hum. Verbond aanleiding scherp in verzet te komen en het maakte van dit verzet een openbare zaak. Het tweede verwijt was meer van persoonlijke aard en het was gericht aan de Heer R. de Jong, die zich te indringend ten opzichte van de Raad zou hebben betoond. (Zie commentaar op het desbetreffende raadsvoorstel in de Zandvoortse Courant van 22 maart j.l.).

De Heer de Jong zeide echter dat het Hum. Verbond hiertoe als 't ware gedwongen was, doordat geen der gemeenteraadsleden mevrouw Moll-v.Bellen bijsprong, toen zij tot tweemaal toe (raadsvergaderingen van 22 jan. en 26 fevr.) een lans brak voor het Hum. Verbond. In de kring van het Hum. Verbond te Zandvoort werd toen gevreesd dat de Raad wel eens de mening kon hebben dat de zaak was afgedaan met het pre-advies van B. en W. Spr. zeide dat het Hum. Verbond geen gunst heeft gevraagd, maar het heeft aan de vertegenwoordigers van de burgerij gevraagd recht te doen na de discriminatie door B. en W. Dit verwijt moet wel afgewezen worden, omdat hier gebruik is gemaakt van het burgerrecht in een democratisch land: het recht van vrije meningsuiting.

-0-

Een forum van Ned.Herv. Kerk en Hum. Verbond.

In Meppel werd een forum gehouden over "Menselijke Verhoudingen", waaraan leden van de Hervormde Kerk en het Humanistisch Verbond deelnamen.

De Meppeler Courant van 22 maart j.l. geeft daarvan het volgende verslag:

Woensdag werd in zaal Worst een forum-avond gehouden over "Menselijke verhoudingen", waarbij het gesprek werd gevoerd tussen vertegenwoordigers van het Humanistisch Verbond enerzijds en "De kerk voor heel het volk", uitgaande van de Nederlands Hervormde gemeente alhier, anderzijds. Voorzitter van deze avond was de Heer E. Bommerson, die 'n bijna geheel gevulde zaal welkom kon heten. Hij sprak de wens uit, dat het alleen bij een uitwisseling van gedachten zou blijven, omdat het geenszins de bedoeling was, te trachten elkaar te overtuigen.

Het forum bestond uit Dr. Th.C. Frederikse en de Heer A.E.J. Lakke voor "De kerk voor heel het volk" en de Heren J. Rudelsheim en H. Herbers (deze laatste is verbonden aan de school van Cees Bocke te Bilthoven), voor het Humanistisch Verbond.

De Heer H. Herbers kreeg als eerste de gelegenheid om de geponeerde stellingen van het Humanistisch Verbond uiteen te zetten. Hij kwam tot de conclusie, dat de mens van nature een "gezellig" in groepsverband levend wezen is en dat in het bewustzijn van de cultuurmens zich dit natuurinstinct openbaart als rechtsstaat. Als een van nature sociaal wezen heeft het individu de gemeenschap nodig, om zichzelf te vervolmaken en tot een persoonlijkheid te rijpen. De mens heeft een aanvallende natuurdrijf en is bang voor de vijand. Dat is diegene, die je wilt doden. De mens heeft echter in hoger staatsverband, reeds vanaf de Griekse tijd, het besef van broederschap. Ook in moderne staatsverbanden, waar men de staat vermoedt op Gods Woord. Sprekende hierover kwam hij tot de conclusie, dat Nederland sociologisch gezien geen godsdienstige staat is.

Hij was van mening, dat de kerken niet aan de kant van het humane staan. Dit houdt echter niet in, dat de Humannist de kerk zal gaan bestrijden. Het Humanistisch Verbond is in de eerste plaats opgericht tegen de Vrijdenkersorganisatie, welke tegen de godsdienst strijdt.

De kerk heeft dikwijls de godsdienst gebruikt om misstanden te bedekken, aldus de Heer Herbers, die ook nog even het jeugdprobleem aanhaalde en in verband hiermede wees op de brief die de Amsterdamse rectoren en leraren hebben gericht aan alle ouders, die hun kinderen op de middelbare scholen laten studeren.

De Heer Frederikse stelde hiertegenover het standpunt der kerk. Hij zei, dat de mens niet is geschapen als enkeling, ook niet als kuddedier, maar als partner. Want, aldus spreker, de mens staat tot iemand in verhouding. De mens is geen materie, met alleen armen en benen, oren en ogen. De mens is in de eerste plaats partner van God en van zijn naaste.

De mens is pas werkelijk mens, als hij zijn God ontmoet. Het behoeven altijd geen gelijkwaardige partners te zijn. De verhouding man-vrouw is hiervoor exemplarisch, gelijk de Bijbel zegt. "God schiep de mens naar zijn beeld en een hulpe tegenover hem. De mens is man of vrouw. De mens zonder meer, dus geslachteloos, bestaat niet. Het huwelijk is het geëigende beeld met verhouding tussen God en kerk. De mens zoekt contact door het woord, hoewel dit vaak uitgehoud is. Spreker noemde hier als voorbeeld een gesprek over het weer. Dit is een cliché. Hierdoor krijgt men geen contact met elkaar. Het menszijn wordt hierdoor geschonden. Men vervlakt en wordt een onderdeel van de grote massa. Hij kent zijn naaste niet meer. Maatschappelijke en humanistische maatregelen kunnen dit nog niet verhelpen. De gebroken verhoudingen worden alleen werkelijk geheeld, doordat God zijn woord spreekt. Spreker besloot met de opmerking, dat alleen Christus van werkelijke betekenis is voor het helen van de geschonden wereld.

Na de pauze werden aan het forum verschillende vragen voorgelegd, die door de vertegenwoordigers van beide groeperingen werden toegelicht en beantwoord.

-o-

Het Utrechtse blad "Het Centrum" van 17 april had het volgende commentaar op het Congres van het Humanistisch Verbond.

Natuur en leer.

Tijdens het dezer dagen gehouden jaarlijkse congres van het Humanistisch Verbond is er warm gepleit voor de openbare school. Let wel, niet de school, zoals die over het algemeen wordt voorgesteld en gezien, maar zoals zij volgens 't Humanistisch Verbond in wezen is of moet zijn krachtens haar algemene taak en karakter. Dat is niet neutraal, zoals sommigen wellicht menen, en dat is in elk geval met uitsluiting van alles dat ook maar enigszins zweemt naar een christelijke gedachte. Zo dienen volgens het Humanistisch Verbond ook de onderwijzers het openbaar onderwijs te verstaan. Uitgangspunt en einde is de mens als hoogste zedelijke norm.

Waarom naar het oordeel van dr. J.C. Brandt Corstius de openbare school voor de humanisten (wat een misleidende titel!) zo aantrekkelijk is? Omdat het kind hier niet in "vakjes" wordt gezet, maar opgenomen wordt in een sfeer van verbondenheid en saamhorigheid en waar men tact, verdraagzaamheid en respect ten opzichte van anderen leert.

Wij willen hier voor het ogenblik niet nader op ingaan, doch enkel constateren dat de natuur sterker blijkt dan de leer. Zo de humanistische woordvoerders al als kind verdraagzaamheid is bijgebracht, dan is er toch weinig of niets meer van over gebleven. Want op genoemd congres werd aangedrongen op meer strijdbaarheid. o.a. in verband met de uitgesproken beduchtheid over de toenemende "verrooomsing" van ons land. Verscheidene woordvoerders hadden het gevoel, dat de Kerken bewust te veel werden ontzien, terwijl voorts met bevreemding werd geconstateerd, dat er openlijk geen stelling genomen is terzake van de benoeming van een katholieke burgemeester van Den Haag.

Hier zien wij de door het Humanistisch Verbond zo hoog opgeheven verdraagzaamheid in de praktijk: grotere strijdbaarheid jegens de kerken en uitgesproken ontstemming over en kritiek op de benoeming van een katholieke burgemeester in Den Haag.

En dat alles in naam van de vrijheid!

=====